

Filosofie a člověk

Filosofie se může zabývat čímkoliv, ale zabývá se tím vždycky poněkud odlišně od toho, jak se tím zabývá nějaká odborná věda nebo jak se o tom běžně hovoří mezi lidmi (hlavně to vždycky vztahuje k celku). A potom je celá velká oblast témat, která jsou specificky filosofická, ale filosofie je vnáší všude tam, kam sama vkročí. To si můžeme zjednodušeně ukázat na následujícím příkladě. Přírodní vědy se zabývají určitou stránkou, složkou, částí přírodních jevů. Filosofie se bude ihned tázat, co to je vlastně příroda, co se tím v různých případech míní (slovo samo už v řečtině i pak v latině a v dalších jazycích poukazuje na „rození“, ale dnes tím naopak máme na mysli převážně přírodu neživou, neboť život známe jen jako výjimečný fenomén na jediné planetě jediné hvězdy v celém vesmíru). Pak hned bude následovat otázka po tom, co je ne-příroda, nepřírodní, eventuelně nepřírozené. Chápeme-li vše, co dělá či udělal člověk, jako ne-přírodu, vzniká otázka, zda člověk sám náleží do přírody nebo už pouhou přírodnost překročil, a v čem toto překročení spočívá. Tak už zde máme na jedné straně přírodu a na druhé straně člověka. Ten se nějak z přírody vydělil, alespoň zčásti ji opustil a začal vytvářet jakýsi nový prostor, nový svět svými společenskými (meziosobními) vztahy, svými návyky a způsobem života, svým celým chováním, svými výtvoř, kulturou atd. Takže tu máme jednak svět přírodní, jednak svět společenský a kulturní, a proti oběma těmto světům tu je člověk, který se k nim nějak vztahuje, který má na tyto světy také hluboký, bytostný vliv už jen svou existencí. Kdo to je tento člověk? Také některé vědy se zabývají člověkem, ale nikdy jej neberou jako celek, kdežto filosofie nechce nic vynechat, nic opomenout, na nic zapomenout. A proto nemůže nechat bez povšimnutí ani to, něco jiného je člověk jako předmět úvah a zkoumání, a něco jiného zase jako uvažující a zkoumající, tedy jako podmět, jako subjekt uvažování a zkoumání. Je tento člověk-subjekt opravdu částí světa (ať už přírodního nebo společenského)? Sama tématizace subjektu jakožto non-objektu si pak nutně vyžaduje další reflexi: jaké to jsou vlastně skutečnosti, které nemají buď vůbec předmětný charakter, anebo se předmětnou stránkou prostě nevyčerpávají?

(Berlín, 930713-1.)